

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 7.

У Новом Саду, 15. априла 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: О уређењу плата професора на срп. учит. школама. — Школина декорација. — Педагошка гимнастика. — Настава у читању с писањем. — Школа и настава: Румуни за своје школе. — Учитељство: Прилике у Чешкој. — Учитељски зборови. — † Милан Манојловић, епархијски школски референт. — † Ник. Новаковић, учитељ. — Практичне обраде: Кромшир. — Белешке.

О уређењу плата професора на српским учитељским школама.

(Једно автономно разматрање на — математској подлози.)

Добар познавалац учитељских школа, немачки педагог др. Karl Andreae, рекао је једном приликом: „Ако би и за учитељске школе могло важити оно, што важи за жене, т. ј. да је најбоља она жена, о којој се најмање говори, онда ствар учитељских школа не би ни стајала тако зло. Ниједна категорија школа није толико напуштена од стране јавног мњења — као баш учитељске школе“. Ове речи потписујемо потпуно! Нико неће спорити, да се о нашим учитељским школама пише у нас веома мало, поред свега тога, што важност учитељских школа у нас бива сваким даном све већа и што оне, као расаднице српских учитеља — тих пијонира народне просвете, — заслужују много више пажње и старања и од стране позваних, а и од стране самога нашега народа.

То потребно старање требало би да се огледа у новијем и капреднијем уређењу самих учитељских школа: у реформи наставнога плана и у подизању доброга просветнога кадра за те школе. Поред те педагошке стране дошла би и друга: материјална, практична страна, а то је уређење берива радницима на тим школама. Прво питање, као чисто стручно, остављамо на страну, а хоћемо да се позабавимо овим другим питањем, јер је оно од интереса не само по један чи-

тав просветни сталеж, него и по читав народ наш.

У нашој народној црквеној автономiji од свију врста чиновника и просветних радника, професори учитељских школа стоје у погледу њихова материјална положаја најгоре! Док се свима осталима плате модернизирале, т. ј. удесиле према постојећим платама чиновника исте категорије у државној или земаљској служби, дотле су плате професора на учитељским школама остале *прејошњојске*, т. ј. онакве, какве их је прописала „Школска Уредба“ од 1872. год., која је, као што се то види из саме саборске расправе, *стварала плаше за оно доба, а не за доба после 40 година*. И док се код осталих категорија: код професора богословије, гимназија, учитеља основних школа и автономних чиновника учинио један паметан корак, јер им се плате, и поред јаснога законскога наређења, уређивале и повишавале према новим приликама дотле је са професорима учитељских школа учињен један неправедан — изузетак. И зато и имамо данас ту аномалију, да су плате речених просветних радника и чиновника примерене савременим приликама и уређене *стало*, док су плате професора учитељских школа остале у ствари *старе*, т. ј. оне исте, које су биле и пре 41 годину, и ако се

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

хоће да им се даде неки модерни облик, као што се то лепо види из овога.

Почетна је плата професорима учитељских школа према „Школској Уредби“ од 1872. 2000 круна и 200 (!!) круна станарине и пет петогодишњих доплата сваки по 200 круна. Професор дакле може после 30 година службе ићи у пензију са последњом платом од 3000 круна.

Срп. нар. цркв. сабор од 1902. год. бавио се питањем уређења берива професора на учитељским школама, али ни он није донео *стално* уређење плате, или какову новелу уз § 103. „Школске Уредбе“, него је једноставном својом одлуком одредио професорима 400 круна скупаринскога доплата, *који се не урачунава у мировину*. Сабор од 1906/7. г. поправио је нешто станарину, јер је на станарину од 200 круна годишњих додао још и станарински доплатак од 400 круна, те је тако повисио станарину на 600 круна. Професор је, и ако му је плата токорсе повишена, и сад дакле после 30 година напорног рада могао ићи у пензију само са 3000 круна.

Сабор од године 1911. приступио је уређењу берива свих автономних просветних радника, те је, као што је познато, **донекле само** регулисао плате професора учитељских школа. То регулисање огледа се у повишењу почетне плате на 2500 круна, у повишењу петогодишњих доплатака на 300 круна и станарине на 700 круна, те би професор, који би почео служити по тој новој уредби могао ићи у пензију са платом од круна 4100. И ако ова уредба не значи **никакво** уређење плате, јер су овога пута зло прошли старији професори, који су, према тој уредби своје садашње доплатке имали да задрже по старом одређењу т. ј. од 200 круна, а тек од 1. јан. 1912. доспеле доплатке добијали би по круна 300, ипак је и та уредба слабо помогла злом материјалном стању професора учитељских школа из једноставног разлога, — јер још није санкционисана, а изгледа да у томе облику и неће бити санкционисана.

Налазећи се у тешком материјалном положају професори учитељских школа

замолили су, да им се бар у духу донесене дотацијоне уредбе уреде берива. Мора се признати, да је управа фондова изашла на сусрет тој молби, али само њено решење није ни у интересу самих професора, нити је у интересу самога народа.

Место да су плате професора учитељских школа удешене према дотацијоној уредби **стално**, професорима је дат **нов скупарински доплатак** од 400 круна годишње са 1. јан. 1913., који се опет не може урачунати у мировину. Тако сада професори учитељских школа имају два скупаринска доплатака у износу од 800 круна и један станарински доплатак од 400 круна, *свега дакле 1200 круна доплатака*, али је потпуна пензија остала још увек иста т. ј. 3000 круна.

Можда је при донашању такога решења превлађивала бојазан, да се неће наћи довољно средстава, да се плате уреде стално према дотацијоној уредби. *Али шта је бојазан била неоправдана!* Ми смо се потрудили да израчунамо тај начин уређења плате, и дошли смо до закључка, *да би се уређење плата према доплатијоној уредби дало извести са **ИСТИМ** новчаним средствима, из којих је даи штај нови скупарински доплатак од круна 400* — као што то приказује овај табеларни преглед:

а) *Преглед плата до 1. јануара 1913.*

1.) Почетна плата кр. 2000 и скупарински доплатак кр. 400 до 5. год. службе	К 2400
2.) После 5. год. службе I. петогодишњи доплатак кр. 200	„ 2600
3.) После 10. год. службе II. петогодишњи доплатак кр. 200	„ 2800
4.) После 15. год. службе III. петогодишњи доплатак кр. 200	„ 3000
5.) После 20. год. службе IV. петогодишњи доплатак кр. 200	„ 3200
6.) После 25 год. службе V. петогодишњи доплатак кр. 200	„ 3400

WWW.UNICIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

б) Преглед плаће од 1. јануара 1913.

- 1.) Почетна плата кр. 2000, два скупаринска доплатака по 400 кр. до 5. год. службе **К 2800**
  - 2.) После 5. год. службе I. петогодишњи доплатак кр. 200 . . . . . " 3000
  - 3.) После 10. год. службе II. петогодишњи доплатак кр. 200 . . . . . " 3200
  - 4.) После 15. год. службе III. петогодишњи доплатак кр. 200 . . . . . " 3400
  - 5.) После 20. год. службе IV. петогодишњи доплатак кр. 200 . . . . . " 3600
  - 6.) После 25. год. службе V. петогодишњи доплатак кр. . . . . " 3800
- в) *Кад би се плаћа уредила према предлогу допацијоне уредбе била би ова:*

- 1.) Почетна плата до 5. године службе . . . . . **К 2600**
- 2.) После 5. год. службе I. петогодишњи доплатак кр. 300 . . . . . " 2900
- 3.) После 10. год. службе II. петогодишњи доплатак кр. 300 . . . . . " 3200
- 4.) После 15. год. службе III. петогодишњи доплатак кр. 300 . . . . . " 3500
- 5.) После 20. год. службе IV. петогодишњи доплатак кр. 300 . . . . . " 3800
- 6.) После 25. год. службе петогодишњи доплатак кр. 300 . . . . . " 4100

Тачка б.) у табели а) и б) износила би у случају пензионисања после 30 година службе само кр. 3000, јер се сувишак од 400, односно 800 круна скупаринског доплатака неће моћи урачунати у пензију, док би потпуна пензија по табели в) износила кр. 4100, јер овде нема доплатака, који се не урачунавају у пензију.

Ко пажљиво сравни табеле б) и в) *видеће на први мах, да је уређење берива на основу допацијоне уредбе не само могуће, него да не стаје ни много*

више, него што сад стаје са ова два скупаринска доплатака, те да је према томе и праведније. Да и ту изнесемо рачунски доказ!

Кад би се професори учитељских школа према годинама службе разврстали у статус, те да имају почетну плату од 2600 круна и 5 петогодишњих доплатака по 300 круна, онда би годишњи прорачун изгледао од прилике овако:

- 1.) До 5. год. службе има 6 професора, са почетном платом од 2650 круна свега . . . . . **К 15.600**
  - 2.) До 10. год. службе има 5 проф. са платом од 2600 кр. и 300 кр. петогодишњег доплатака . . . . . " 14.500
  - 3.) До 15. год. службе има њих 2 проф. са платом од 2600 кр. и 600 петогодишњих доплатака . . . . . " 6.400
  - 4.) До 20. год. службе има њих 7 проф. са платом од 2600 кр. и 900 петогодишњих доплатака . . . . . " 24.500
  - 5.) До 25. год. службе има њих 4 проф. са платом од 2600 кр. и 1200 петогодишњих доплатака . . . . . " 15.200
  - 6.) Преко 25. године службе само 1 проф. са платом од 2600 кр. и 1500 петогодишњих доплатака . . . . . " 4.100
- За 25 проф. годишње свега **К 80.300**

Међутим **сада** се професори по решењу управе фондова плаћају по табели б) овако:

- 1.) За 6 проф. до 5. године службе почетна плата . . . . . **К 16.800**
- 2.) За 5 професора преко 5. год. службе са I. петогод. доплатком . . . . . " 15.000
- 3.) За 2 проф. преко 10. год. службе са II. петогод. . . . . " 6.400
- 4.) За 7 проф. преко 15. год. са III. петогод. доплат. . . . . " 23.800
- 5.) За 4 проф. преко 20. год. службе IV. петогод. доплат. . . . . " 14.400

6.) За 1 проф. преко 25. год.
 службе V. петогод. до-
 плат. . . . . К 3.800
 За 25 проф. годишње свега **К 80.200**

Из овога се рачунскога прегледа ја-сно види, да би за боље уређење плата требало за статус од 25 професора **кр. 80.300**, а према садашњем уређењу из-даје се за њихове плате **кр. 80.200, да-кле само за 100 круна мање.**

У случају пак да се статус профе-сора учитељских школа повиси на 31, од којих би њих 7 имали до 5 године службе, њих 6 до 10 год. службе, њих 3 до 15 год. службе, њих 8 до 20 год. службе, њих 5 до 25 год. службе, а њих 2 преко 25 год. службе, то би го-дишњи прорачун по табели б) износио **кр. 100.000**, а по табели в) **100.400**, да-кле би требало за **400 кр.** више, па да се уреди плата много праведније.

Евентуална молба професора учитељ-ских школа, да им се берива уреде према нацрту допацијоне уредбе, морала би да-кле бити повољно решена, јер се то по-бољшање, као што се види, може по-стићи са оним истим новчаним сред-ствима, као и кад би се давали нови скупарински доплатици.

За то побољшање плате говори у ос-талом и ово:

1.) Скупарински доплатци од 800 кр. данас су мртви по пензијони фонд, јер се не урачунавају у мировину. Кад би се пак уредила берива по табели в) про-фесори би учитељских школа морали од своје повишене плате и петогодишњих доплатака уплатити 25% у пензијони фонд, као основни улог, а тиме би се ојачао и сам фонд.

2.) Неко може приметити, да ће тада завршна плата, те према томе и пензија, *износити не 3000, него 4100 круна.* Али будимо искрени и при-знајмо, да ли има икога, који верује, да се професорима учитељских школа неће морати поправити *ускоро* берива, *и то на много бољој подлози,* него што је то учињено у дотацијоној уредби год. 1911. И што ће се морати учинити ус-коро, можда под притиском државне

владе и силом, зар није лепше и пра-ведније, да се то изврши сада раније, од добре воље, да се код нас не би укоренило оно мишљење, да ми тако волимо своје школе, да плате учитеља и професора уређујемо тек онда, кад нас држава на то присили. То се јасно огледа код уређења берива учитеља основних школа и професора на гимназијама. Да није држава ту учинила своје, не би они још до данас имали боља берива. Бојимо се, да се то не догоди и са про-фесорима учитељских школа. У угарском државном сабору донесен је недавно нов закон о учитељским беривима, без раз-лике, да ли је школа државна, општин-ска или вероисповедна. Ту учитељи имају плату као и чиновници XI., X. и IX. чи-новнога разреда. Изгледа, да ће се ус-коро приступити и уређењу плате про-фесора учитељских школа, који ће по свој прилици доћи у IX., VIII. и VII. чи-новни разред. И као што је кр. уг. ми-нистар просвете још 1910. год. у јесен тражио, „да се поправи *бедно* матери-јално стање професора српских учитељ-ских школа“, стављајући у изглед и своју припомоћ, тако ће исто и дона-шањем новог закона о платама профе-сора на учитељским школама захтевати, да и наше школске власти морају своје професоре учитељских школа плаћати онако, како држава плаћа своје. Тим ће пак наше школске власти бити у погледу уређење берива стављене пред готов чин. Ту неће помоћи никаква сентименталност с наше стране, јер државна просветна политика, као што знамо, иде за тим, да се просветни радници, без разлике школа на којој су, изједначе у беривама. Уређење берива професора на учитељским школама у Угарској, у смислу јачега ма-теријалнога побољшања, није дакле ви-ше питање година, већ кратког рока, те би и наше школске власти добро учи-ниле, да се још из раније побрину за што праведнија решења тога питања. У том погледу може нам служити за по-уку случај са уређењем берива учитељ-ству. Као што је ту поступано без об-зира на наше прилике, чак и не пи-тајући нас, тако ће се и уређење плата

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

професорима учитељских школа спровести и без нас. А опозиција против тога биће већ и због тога немогућа, јер честито плаћање просветних радника јесте дакле један од најоправданијих просветних захтева.

3.) Принцип наше школске аутономије *садржи у себи и захтев о савременом плаћању просветних радника*. Наши просветни радници *треба да су плаћени ако не боље, а оно исто толико као и државни просветни радници*, из једноставнога разлога, да не оду у боље плаћене неавтономне службе. Било би дакле не само непатриотски, него и неправедно тражити од наших професора, да служе под горим беривима, него њихове колеге са истом квалификацијом на неавтономним учитељским школама. Ко би данас, у двадесетом веку, говорио само о патриотизму наших просветних радника, а не би хтео да гледа патријотизам нашега народа у бољем плаћању својих просветних радника, тај би требао да се окане да води главну реч у нашој аутономији и требао би да оде и да види, како схваћају школеку аутономију Румуни и Саси, који плаћају своје професоре учитељских школа мало друкчије, него што то ми чинимо.

Износимо ову ствар пред јавност, а на позванима је, да се она повољно реши.
16. (29.) апр. 1913. **Б.**

Школина декорација.

(Продужење расправе: *Наш народ и његова просвета*).

ХП.

Разгледали смо до сада наш друштвени живот и доказали, да врло мало људи имамо, који би *озбиљно* водили бригу о нашем општем добру у селима, варошицама, градовима и иначе, те по томе и установама општенонародним. Зато су нам поготово свуда јадне и жалосне, а понеке постоје само ради параде. Све се код нас још посматра кроз страначке, котеријске, те интересе драге нам и миле — личности.

Доказали смо, да најбоље напредују

наше установе од којих појединци, котерије и странке имају материјалне користи, док остале међу које спада и народна школа, врло јадно животаре.

Разгледали смо укратко главне васпитне принципе светске, новости на западу у васпитном смеру и смеру народног просвећивања.

Разгледали смо такмачења сталеза и државе у подизању и уређењу школа, да боље и успешније просвећују народ.

Разгледали смо укратко прошлост наше школе, њен одношај према држави и осталим сталезима. Надаље развој религијског осећаја, одношај наш према живој цркви и свештеничком сталезу.

Држим, да је о свему доста речено.

Ко је пажљиво пратио ову расправу, има прилично јасну слику и о нашем друштвеном животу, нашој способности за културно-просветни напредак. Томе се већ указују и контуре **жиже** народне просвете, **наше српске народне школе**.

Узмемо ли на ум стање народних школа у просвећенијим државама запада и интересовање тамошњег напредног друштва за исту, те сравнимо са стањем наше школе и интересовањем нашег друштва, излази нам наша школа са нашим друштвом у врло јадној и жалосној слици.

Код нас се не води борба између наше школе и других, да наше буду напредније, боље. Код нас се не боре између себе сталези и странке да школу подигну на напредније темеље. Код нас се — на жалост — боре сталези против школе и овакве, каква је, те наша школа уместо да се бори за свој напредак, своје усавршавање, те да се приближи стању напредних школа на модерном западу, она у раду своме мора да види непрестано и борбу са настраним гледиштима, рђавим навикама сталеза и котерија према њој и народној просвети, те зато и не може показивати успехе, какве би требало. Она је вечито на ратној нози са улицом, манама народа и сталезима за своја права, свој положај, а у тој је борби остављена сама себи. А како је у физичном рату, тако је и у душевном, интелектуалном. Ту уопште има врло

мало напретка а и што има постигнуто је тешком муком.

Навели смо, да свако органско и ан-органско биће зависи од околности, које га окружују. Ако су повољне, лепо се развија, у противном случају назадује, кржљави и једва тавори.

Ако темељно, стварно, без икаквих ображења, самообмане, разгледамо школину околину од палате до колебе, спазићемо на своју велику жалост, да је иста, по напредни развој школе и наставе, врло неповољна. И она се, као и многе наше установе, цени са гледишта личне користи, личних интереса разних врста. За општи њен значај, циљ, врло се слабо хаје од врхунаца до колеба дечјих родитеља. С тога и немамо у животу наше школе још светлих дана. Друкчије и не може бити, док наша школа почива на данашњим темељима, **који су је довели у неразумљиве одношаје** са слојевима, који нису у стању да схвате њену узвишену задаћу за опште просвећивање народа, или са онима који неће да схвате из себичних циљева, а они јој кроје капу.

Код првих то није и не може бити грех према школи и народној просвети, јер су се наши интелектуалци слабо бринули да их упуте у схватање узвишене задаће школе и њенога рада, него су шта више омаловажавали њен значај и рад. Али, код образованијих је то велики грех. Премда се школа и њени пријатељи морају борити и против првих, као и против других, само са различитим средствима. Први, да се колико толико освете, а другима да умањује уплив, у колико може.

Наравно, да се ова борба мора водити начином, какав доликује просветним људима, јер само може имати успеха.

С тога је врло потребно, да мало дубље завиримо у мотиве, који покрећу појединце на рад повољан или неповољан по школу и народну просвету, јер ћемо само тако, према истима моћи удесити свој рад за правилну борбу, која неће моћи изазвати огорчење против нас, па ма како штетила личне интересе противника наших. Ако те мотиве подвргнемо

непристрасној психолошкој анализи, те свима и свакоме докажемо и покажемо да их схваћамо и *разумемо*, постајаће и валови навале на школу све слабији и слабији, те ће временом и престати, јер кога покрећу лични мотиви, интереси, стидеће се, јер ће га свако провидети. У најновијој историји школе имали смо таквих примера и онај начин борбе против школе и учитеља, већ тако не упаљује, нити се може с нама бар лако трговати и са народном просветом. А мало по мало отвараће се очи и родитељима дечјим, те ће им се указати и јасна стаза, по којој школа има да греде на корист њихове деце, на корист државе, те ће лако прегорети, да је ми уредимо како најбоље знамо и умемо као стручњаци, а то ће бити и нека врста слободне школе за наше прилике.

Да разгледамо мало спољашњост школе, под којом мислимо све што школу непосредно окружује и утиче на њен рад, а после ћемо разгледати и унутрашњост са самим радом васпитача — учитеља.

Код нас, као и код осталих Словена, изузевши донекле браћу Чехе, увек се ишло, у сваком послу, неприродним путем, а против науке о постепеном, природном току просветно-културног развојка народа. Да се покажемо — тобоже — културни, примали смо и примамо од запада разне установе, законе и т. д. без обзира, да ли смо бар донекле спремили довољан број нашег народа за разумевање исте установе, или масу толико осветили, да пушта преда се способније, оне, који схваћају бар уопште циљ и сврху истих. *Тако донесавши какву уредбу, установу, декоришемо је — тобоже по начелу демократског — особама без избора, да ли познају, схваћају циљ њеног увиђања, пошребе оцшанка, па и неписменим особама, као да и то захтева начело демократијизма.*

Наравно, да се такве особе примају, јер је и онима најзатуцанијим у крви, да нешто „**наджиравају**“ и да су нека власт.

Не проучавамо готово ни мало културни степен, на коме се наш народ налази, његову просвећеност, рад и напре-

дак у раду наших културних установа, те да према свему томе промислимо о уважању и удешавању других, те да исте „пристају“ склопу целокупног нашег народног живота. Да разгледамо најпре, да ли смо приправили земљиште за повољан развој које установе, да не би само као неки украс, за опсенити друге наводе, пловила по нашој душевној површини, не пустивши у исти можда ни једне жилице и недонашајући му никакве користи, а тражимо на њу годинама и годинама баснословне своте, а остављамо на страну друге, по изгледу ситније установе, али за препород масе много важније. Нећемо неке излишне именовати, али морамо рећи, да од „рада“ тих установа, народ је заиста мало имао. Изгледа то, као кад би неко отварао читаоницу у селу, у коме још нико не чита, или узети зимски капут пре кошуље, слике пре намештаја.

Погледајмо само око себе, па ћемо уочити, да су нам најнужније установе, у коју и спада и народна школа, запуштене, а оне, од којих народ има слабе користи, те постоје и на њих се највише троши.

Да, **људи** нам најпре треба свуда, те ће они стварати *оно*, што нам је заиста најпотребније и то ставити на такве темеље, на којима ће се развијати на корист народа, његовог просвећивања и такве ће установе пустити своје духовно корење у народну душу, обасјавати је зрацима просвете и сваког напретка.

Установа једна, која је предана у руке људима, који је не разуму, не схваћају њен значај, не може напредовати, макар јој био на челу како способан човек. Згодна је за све наше прилике она народна песма: „*И ми ћемо поћи, а ви нам не дајте!*“ И тако настаје вечито натезање, патња, трошак, те ни макнути од земље, а требало би летети небу под облаке.

Да, незнање, несхватање културне мисије појединих установа, па и школе, то је обешено тешко олово на души просветних радника. Морамо га скидати, да добијемо полета.

Тако смо и ми, нашу народно про-

светну жижу, школу, у доба, када смо је мислили препородити, ставити на напредније темеље, декорисали је — по начелу демократском — установама, у коју улазе људи, који немају ни појма о задаћи и раду школе. Наместили смо брану њеном напретку. Сталежи од утицаја, а из себичних, сталешких интереса, осигураше себи удела у управи школе, а и смеру њенога рада. И видимо једну жалосну слику, да у раду школе воде главну реч нестручњаци, а стручњаци морају да се поводе за њима, а за ону корицу хлеба...

(Наставиће се.)

Педагошка гимнастика.

Г. МИРКОВИЋ.

(Свршетак.)

Шта школа са интелектуално-моралног гледишта даје, то сви знамо, и то је јасно и најпростијем сељаку. Но, да видимо како је школа обгрлила дечји физикум; како се и колико се она, али дефакто брине и о телесном васпитању својих васпитаника у оно доба, кад је оно у свом јеку. На жалост, кад узмемо с те стране нашу школу, онда стојимо још за неколико година унатраг. Или не у натраг. Код нас се у школи и не зна за телесно васпитање. Оно постоји само на папиру. А и како друкче да постоји? Сам учитељ не верује у то, па што би се и патио и он и деца и у лудо траћио време. Нашто млатити сламу? И опет морам да кажем, да није само наше (српско) учитељство тако. Ја и опет понављам, да ми копирамо, имитирамо наше суграђане, наш државни режим и у добру и у злу. Ми нисмо, кад од наших суграђана шта примамо, ни најмање скрупулозни, примамо све онако скупа, ђутуре. Врхунац нам је кад одемо у Пешту, онда мислимо, да смо цео свет видели, и то су ретки који и до Пеште дођу. Но, у Пешти се може и доста и мало видети. Како се узме. Ја држим да се у Пешти може добити само упутства и директиве за рад, а

после је на свакоме појединцу, да се или лично путујући по иноземству или пак читањем и студирањем стране стручне литературе тек сада усавршава. Тешко сваком оном учитељу и професору, који живи од школског сала, који осим уџбеника и разних скрипата није ништа друго прочитао, проштудирао, који зна само 1 лекцију више од ђака. За ово треба и воље и новца. Но, код нас у овој општој апатији и друштвеном хаосу чини ми се нема ни једног ни другог.

У препарандији би требало што се тиче гимнастике једном направити реда. Јест, али како? Зар да будући учитељи добију ваљда један теоретски предмет више, а да не гимнастику? Нова зграда српске учитељске школе, па нема дворане за гимнастику!

Но да се опет вратимо на нашу тему. Сви су лечници констатовали рапидно растење малокрвности, тог почетка свију болести код деце чим у школу пођу. Па одкуда то? Дете, које је пре поласка школе без сумње имало више слободе, више се кретало, скоро увек у релативно бољем ваздуху било, у доба, када његово кретање треба да се потенције, улази у школу и то у нашу школу, која дефакто познаје само интелектуално васпитање. То дете мора особито, ако је учитељ амбициознији, да буде апсолутно мирно. Мора да прекрсти руке или најмање, да их мете на скамију. Што је које дете мирније, тим је учитељу милије. Шта учитељ тим великим миром деци постижава, ево нека му каже *Др. Ј. Ранке, унив. проф.*: „Само уз довољно кретање телесно одржава се циркулација крви на нормалној висини. Мирно седење и **усиљено ћутање** доноси брзо опадање радње срца, а тако исто и опадање целокупне циркулације крви. За развитак срца игра главну улогу рад мишића. По нашим деловима дела струји само тада обилно крви, када они раде, без рада крв застаје у унутрашњим органима: у мозгу, у плућима, а нарочито у трбуху. Због тога покретни делови добију мало животних сокова, који су потребни за растење и подела крви није нормална. С нерадом мишића одмах се умањује и

дисање; његови покрети бивају слабији и ређи, а тако исто и покрети срца. Потребна измена ваздуха у плућима постаје не само мања, него и крв добија сувише мало кисика; у крви и ткивима нагомилава се угљена киселина и друге штетне материје, које се у животном процесу тих органа непрестано стварају. Успорено дисање пак повлачи за собом успоравање и умањавање радње срца, јер дисање и покушаји срца стоје у најтешњој вези.

Ово дејство дугог мировања утиче дакле на срце и дисање а тиме на слабије храњење мишића; они постају слабији, млитавији, — а отуда млитаво држање целог тела с опасношћу искривљења кичме. Усиљено мировање задржава и нормално растење свих органа за кретање, костију и мишића, рачунајући ту и срце. Из оскудице кретања, те из неједнаке поделе крви која отуда произлази, поред осталих органа и стомак и његова слузна pokožица, препуњене су крви. Услед тога нема дете апетита. Ово смањивање апетита постаје тада узрок умањеном и хрђавом општем храњењу, а у томе опет је сметња за нормално растење. Глава и трбушни органи расту брже под утицајем релативног изобиља крви, а нарочито се ови други развијају пре времена, а на штету органа за кретање: руку и ногу, срца и плућа, грудних и леђних мишића. — Па где је онај ведар и весео поглед ока дециња?“

Тако Др. Ранке. — Можда је цитат мало и дужи, али смо га хотимиче целог навели, да учитељи чују од научњака, шта је то гимнастика, шта значи то кретати се и шта значи то мирно седети. Томе што је рекао Др. Ранке немамо ништа ни додати ни одузети. Он је одговорио и на малокрвност и на кржљавост и на бледоћу и на немање апетита и на нервозност и на невеселост и на још многе друге ствари.

Још би само једно криво мишљење многих учитеља особито сеоских да побиемо. То криво мишљење састоји се у оној познатој тврдњи, да не треба сеоској деци гимнастика, јер она и онако

У довољно код куће раде. То је дакле кроз и кроз погрешно мишљење. Према томе гимнастика би била потребна само за „l'homme sédentaire“-а за човека седећег, који већи део свог рада и века проведе у седењу. — Ни један физички рад осим гимнастике нема пред очима правилно и исправно кретање и држање појединих делова тела приликом рада. Сваки физички рад осим гимнастичке има другу тенденцију, а никада усавршавање човечјег физикума. Код сваког је рада покретач новац. Раденик се труди, да својим радом дође до што боље плате, а при томе да свој физикум код дуготрајног рада поштеди што већма. Сваки такав постигао је савршенство у своме раду. Он пушта у акцију при своме раду најмањи део мишића, а и тај најмањи комплекс мишића труди се, да при своме раду (који траје неколико сати или често пута цео дан, па некад и више) опише што краћи пут, да би мање енергије употребио, те да би у толико више могао радити. Узмите да то траје много година или целог века. Па ето нас опет на неправилном развијању појединих делова човечјег тела. Ковач, који цео дан мора да млата чекићем, одиста врши тежак физички рад иако једностран. Његова рука никада се не одигне толико високо при том раду, колико се уопште може, а и треба, да би се тело правилно развило, а при ударцима никада се и не спусти колико би могла и требала. Он мора јако да економично снагом, јер би га иначе брзо издала. Он не гимнастише, него ради, заслужује хлеб; гимнастичар опет има у виду увек и само физичко усавршавање целог организма. Из овог примера држим, да ће штовани читаоци најјасније видети разлику између рада и гимнастике. Из овога примера се по аналогiji даде закључити и оно погрешно мишљење, да сеоској и сељачкој деци не треба гимнастика, него само варошкој и господској.

На крају да изнесемо шта је то педагошка гимнастика.

Ми смо видели, да се данас у главном две системе боре за назив педагошке

гимнастике. Горе смо јасно приказали у чему се састоји једна, а у чему друга гимнастичка система. У колико постизава свој циљ код школске деце и омладине једна, а у колико друга. Науком је утврђено, да је једино умесна, корисна, потребна и нужна шведска гимнастика. Она мора бити скелет, полазна тачка код физичког васпитања шк. деце и шк. омладине. Но, тиме није речено, ни то да у немачкој гимнастици баш ништа не ваља. Напротив, згодно одабране и комбиноване и многе немачке вежбе на немачким справама даду се врло корисно и згодно употребити, нарочито код старијих.

Из свега наведенога излази, да је педагошка гимнастика онај (шведска или немачка) скуп гимнастичких покрета (узимајући овамо и игре), који је по нарочитом програму сакупљен и састављен за школску децу узимајући у обзир у свему физикум школске деце.

Онај учитељ, који не поштује и не верује науци, нема права, да носи учитељско име. То би било исто тако, као кад би неко био поп, а не веровао у Бога. Учитељ, који је цео свој век посветио просвети и науци, не сме се затворити ни пред гимнастиком, која као што наведосмо има најдубљег корена у медицинским и природним наукама. Ако и не може сваки учитељ лично уверити се о овој или оној истини било у којој науци, он је ипак дужан, морално дужан пропагирати оне идеје, за које су научњаци светског гласа рекли да су потребне, да су способне, да дижу народ физички, а само је: „mens sana in corpore sano“.

Настава у читању с писањем.

(ЊЕНА ВАЖНОСТ И РАЗНА МИШЉЕЊА О ЊОЈ).

(Наставак.)

Да би се, дакле, и према овој потреби неки извештај распоред добио, потребно је да се писмена поделе по својој графичкој сродности, а гласови по својој фонетичкој односно физиолошкој сродности, затим да се упоредно из оба распореда комбинује један трећи, који би најприближнији био нашој

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

букварској потреби или методици наставе у првом писању-читању.

Распоред писмена по графичној сродности а већим делом и поступности био би овај:

1. о = а б д ф
2. г = и п ш т у ц
- ц ч
3. н = њ
4. л = љ м
5. х = ж с
6. е = в
7. ј = р
8. ћ = ђ к
9. з

По фонетичкој сродности био би овај распоред:

1. а о у е и ј
2. с ш з ж ц ч
- ц ђ
3. (ј) ћ
4. п б т д
6. м н њ
5. ф в
7. л љ (р)
8. к г
9. х
10. р

Комбинован поступни ред гласова односно писмена, према фонетичким и графичким тешкоћама упоредо, био би овај:

1. о а
2. и ј с ш у ц ч ц
3. —
4. п б т д
5. ж з
6. е в ф
7. (ј) н њ м л љ р
8. ћ ђ к г
9. х

Да се овај распоред још боље приближи графичној поступности, морали би се из њега издвојити прво ови гласови:

1. о а	5. (г) ч
2. с (е) и	6. —
3. —	7. н њ л м љ
4. п ш т	8. —
	9. х

Истичући напред фонетику, али узевши у обзир и генезу писмена, могао би се према напред распорођеним гласовима, узети овај ред при обради у првој настави писања-читања:

I. Фонетика.	II. Генеза писмена.
1. а о е	—
2. с и ш ч	р у ц (ц)
3. — (ж) (з)	—
4. п (т)	(д) б в ф
т	—
5. ж з (г)	—
6. (е)	ј
7. м н њ л љ	ћ ђ к
8. г	— ц
9. х	

Овај распоред подељен је на I. и II. да се оно градиво под I. прво обради с тога што спада у две линије, а оно градиво под II. по-

сле обради што спада у више од две линије. Кад не би било тог обзира, према тешкоћи самог писања, онда би се могли обрадити овим редом како су подељени у ових 9 група. Ишао сам за тим, колико се могло, да гласови дођу редом по артикулацији својој, да ли су јасни или мукли, да ли се стварају на артикулационим местима која се лакше опажају или теже. Уз то све узео сам у обзир донекле и лакше спајање гласова, који би ишли један за другим.

Још морам назначити да се у почетку обраде поступак не може и не сме ни мало ослањати на књигу (буквар), него на учитељев рад с кредом на табли. Тек кад се учврсти ово прво градиво до 8. и 9. писмена, па ма и даље, дају се деци књиге у руке, да из њих читају. Овај је поступак био и пре прихваћен код напреднијих учитеља, а данас га се држе сви методичари, који стоје на сувременој методској висини.

Могуће је да ће знаоци физиологије гласа или генезе писмена наћи и коју јачу погрешку у овом распореду, али ове напред поменуте методске околности свакојачко ће моћи правдати таку неправилност, а правда ће је већ и то што је ово први покушај у том правцу, јер се до сад у нас није радило на таквом основу.

Према овоме узео сам овај ред у обради писмена као најподеснији: о, а, с, е, и, ш, ч, н, м, з, ж, њ, л, љ, п, т, х, г, р, у, ц, д, б, в, ф, ј, ћ, ђ, к, ц.*

Кад учитељ сврши без буквара спрему са првих 9 или више писмена, прећиће на читање буквара, али ће упоредо још вежбати спајање гласова при писању по диктирању и шчитавању с табле. Кад у буквару дође до 13 писмена, почеће вежбати децу за прво теже шчитавање слогова. Наиме слог у којем је два сугласа један до другог, а уз њих један самоглас било натраг или напред.

Као што се дотле редовно вежбало у спајању лакших слогова, тако ће се сад, уз остали рад писања и читања, редовно вежбати у спајању тежих слогова, а исто тако и касније кад дођу теже комбинације.

Ред писмена за обраду.

Износим овде упоредо ред писмена у значена четири буквара, која су на самосталним основима израђени. Уз то је додат пети низ писмена, којим писац овога чланка иде у учењу читања и писања.

1. Буквар Натошевић.
3. „ Јовић и Стефановић — Београд.
2. „ босанских комуналних школа.

* Расправа ова писана је 1906. г. у току даљих година, писац је измењо тај ред онако како је приказано у 5. низу упоредних писмена.

4. Буквар Чутурилов.
5. Низ писмена којим се служи писац.

	Н.	Босан.	Ј. С.	Ч.	М.
1.	о	о	а	о	а
2.	с	а	м	с	о
3.	п	е	р	н	с
4.	п	и	ј	п*	м
5.	е	у	о	т	е
6.	г	ш	е	а	и
7.	а	г	п	л	ш
8.	т	н	с	в	з
9.	ш	п*	н	в	з
10.	ч	ч	в	з	ц
11.	н	т	у	у	у
12.	њ	л	л	к	р*
13.	л	с	г	р	ж
14.	љ	м	и	е	п
15.	м	ј	ш	г	т
16.	х	д	б	и	ћ
17.	ж	р	ч	ч	г
18.	з	х	т	љ	ч
19.	ј	в	д*	њ	л
20.	у	ф	з	м	њ
21.	д	к	к	б	љ
22.	р	у	ц	ћ	б
23.	у	з	ж	ђ	в
24.	ц	б	љ	ж	ј
25.	ћ	ж	њ	ј	ђ
26.	в	љ	ћ	ц	д
27.	б	њ	ђ	д	к
28.	к	ћ	ф	х	ф
29.	ф	ђ	ц	ф	х
30.	ђ	ц	х	ц	ц

При самој предспреми неће учитељу стојати на путу графички обзира, него ће моћи тај рад развити сасвим са фонетичке стране. С тога ће ту моћи, да се држи сасвим другог реда, и то оног који је најлакши, који природи говорног развитка сасвим одговара, и који је и са физиолошког гледишта најисправнији. Но тај ред неће нимало утицати на правац по којем је градиво у букварском

* Код писмена означених звездичом почиње у дотичном буквару шчитавање тежих слогова. Обичан тежи слог је онај, где стоје два сугласа један до другог, а уз њих самоглас. У Натонев. буквару нема ни једног таког слога све до „Тежег шчитавања“, док се не науче сва мала писмена. Тај поступак налази се и данас у гдекојем новом буквару немачком, али се и у њих иде за тим да се унесе теже шчитавање у градиво малих писмена само, разуме се, врло штедљиво и обазриво. Буквар Јовића и Стефановића и ако нема тежег шчитавања пре 19. писмена ипак је истакао као нормалне речи **срп** (8. п.), **игла** (14. п.), **табла** (18. п.). Писац ове расправе држи се поступка да сво градиво које се у почетку обрађује без буквара изводи само на простим слововима и тек кад се то утврди даје деци буквар (код 15—16. писмена) и она спремна читају градиво у буквару а упоредо с тим уче постепено даље поједина писмена и уводе се у вежбање да спајају и теже слокове, те тако не дочекују сасвим неспремна читање слогова односно речи у којима су два сугласа један до другог.

делу поређано, јер као што сам напред споменуо сав тај увод букварски изводи се на школској табли и тек код нормалних речи прећиће се на букварско градиво.

Према физиологији гласа а и упоредо са потребом методске обраде, а је основни глас¹ са којим се мора дете почети упознавати, затим долази о, па е; од сугласа узмеће се прво с. Од сугласа с тога се узима на првом месту с што је од пискавих гласова најзвучније, затим м, н,² па ш.³

За време док се ови први гласови прикажу деци, упознаће се деца добро у правилном строго-фонетичком изговарању тих гласова и у спајању простих слогова који се из ових гласова могу саставити а имају на своме почетку било суглас, било самоглас.

Ја чак држим да даља предспрема није ни потребна, јер ће се и онако код сваког даљег гласа, који се као нов изнађе у новој нормалној речи, морати већ према захтеву методике, увек спровести до стигнице темељан поступак при упознавању и изговарању самог тог новог гласа и при његовом спајању са свима дотле наученим самогласима. Пошто ће се деца у самом спајању дотле учврстити, биће увек главно тежиште да се нов глас изазове у њих у што прецизнијој својој боји гласа односно у што правилнијем и чистијем шушњу који га прати, ако је суглас. У овоме управо и лежи тежиште и правилност фонетичког метода, а остало све зависи од што веће енергије и трпељивости самог методичара и од што чешћег вежбања ма и не било дуго.

Ја сам овај покушај изводио и уверио сам се да је могуће извести. Разуме се, да ће бити случајева, где ће деца већином из довољне непажње пустити уз неки извешан суглас и његов приглас, али ако се то одмах у првом случају темељно ревидира и дотично дете посебно пред свима стане упућивати како треба да правилно пусти тај суглас, много ће се постићи у корист даљег што чистијег и савршенијег рада. Но у прилог добре обраде иде и та околност, што ће учитељ све напред поменути сугласе приказати стварно, и кад једном измами из деце доти-

¹ По Брике-у: и, а и у три су основна стуба гласовне системе. Ред овај може бити и другачији. Самоглас а, као најближи обичноме стању уста, могао би се узети за полазак. (в. Ст. Новаковића „О физиолозији гласа“ „Гласник“ XXXVII, стр. 24. год. 1873.) Са физиолошког гледишта самоглас а је ванредно подесан за почетак у првој настави читања и писања, јер еклоп мишића при изговору а лако се изводи, а кад се мишићи већ поставе у тај положај није могуће ниједан други глас извести осим а и то је баш она добит која треба у овом послу, на првом почетку.

² М и н с тога су подесни што уз њихов звук не иде никакав приглас.

³ А ш што је од пискавих сугласа најзвучнији глас после с, а и с и ш спадају у трајне сугласе.

чан глас, одмах ће настојати да главне особине при артикулацији дотичног самогласа или сугласа учврсти у деци, изазивајући их да сама опајају где се који од тих гласова ствара и наводећи их, да изналазе тим гласовима сличне звуке у природи, који ће им постати помоћно средство за меморирање дотичног гласа. У корист овог меморирања неки су методичари изумели називе и команду према самим артикулационим местима тих гласова,* а неки су припустили да деца сама надену име дотичним гласовима опет према артикулационим местима,** али ја мислим да оно прво може сметати самосталном раду при спајању тих гласова и каснијем првом читању, јер тако називање појединих гласова налачи у нечем оном називању што је било код ерицања. Држим, дакле, да би се највише могло с називима у толико помоћи, док се не учврсти у деци познавање првих појмова где се артикулишу првих 8—10 гласова и упомоћ тога подсећати их на пр. за **о** уста као јаје, за **с** кроз зубе, за **п** на уснама, за **м** затвори уста, глас кроз нос, за **н** отвори усне, глас кроз нос, за **т** језиком на горње зубе, за **и** језиком на доње зубе, за **л** одупри језик у непце па удиши (срчи) у себе, за **ш** усне надигни, шичи кроз зубе и т. д. Ово се све може маркирати и другчије, према прилици како је учитељу подесније и како му буде изгледало да је по његову децу подесније и појмљивије. Кад се већ постигне нека извесна окретност у томе, доста је у случајевима потребе, да се само кратко означи где се изводи артикулација сугласа на пр. горњи зуби, доњи зуби, кроз зубе, усне, непце, у грлу и т. д., али свакојако ово називање зависи према приликама у којима се налази учитељ, деца и настава, те ће сваки учитељ сâм знати узети у помоћ назив који му затреба, било да га он сам згодно означи или да деца сама измисле, али да то не буде стална или чак искључива помоћ.

Најзгодније је да учитељ децу одмах упозна где се глас *држи*, а при шчитавању ће то још боље учврстити. Ја истичем ту реч *држи*, јер учитељ треба децу да навикне да глас у себи држе и не изговарају док се не дође до другог или трећег гласа с којим се шчитава. Ако се ово не изведе, него се деца пусте да изговарају одмах један по један глас, или им можда чак и учитељ тако покаже онда неће бити ништа од тачног и правилног фонетичког спајања гласова и читања.

(Наставиће се.)

Школа и настава.

Румуни за своје школе. Ових дана држане се у Великом Сибињу седнице румунског православног епископског синода, под председништвом митрополита Мецијана. Синод се, како јавља „Келети Ертешите“, највише бавио школским стварима. Митрополит је у своме поздравном говору нагласио, да Румуни морају бити спремни да поднесу сваку жртву, да би очували румунски вероисповедни карактер својим школама. Пре четири године је синод опорезао сву румунску интелигенцију просветним прирезом од 2 постотка на чист годишњи приход им, али тај прирез не доноси потребну своту за одржање румунских народних вероисповедних школа. С тога је синод сада одлучио, да тим просветним прирезом опереже све Румуне. Румуни су по величини својих доходака подељени у шест група. Чланови појединих група ће имати да плаћају годишње по 20 круна, десет, пет, две и једну круну, а они најсиромашнији по 30 потура у име просветног приреза. Тај нов прирез одређиваће и прикупљаће црквене власти, а у случају потребе прикупљаће се и помоћу политичких власти. — Тако Румуни. А ми? Наш патријарх прима поклоне од угарске владе на штету народних фондова. Наши епископи, калуђери и подрепашки помоћу мунговеке владе укидају манастирску уредбу, те тако ускраћују наше школе, а дају калуђерским трутовима да харче народно добро. Продају у бесцење народна добра Јеврејима. Комесарчићи, подрепашки, по опћинама подижу поповима плате и међусобно се награђују, а све на штету народне просвете. Жалост и срамота!

Тако пише „Застава“.

Она дакле хвали оно у Румуна, што је пре 3—4 године код нас не кудила, него анатемисала.

§ 22. Нацрта за Школску Уредбу предлагао је ово: „Сиромашним општинама, које не могу школу по прописима издржавати, даваће Шк. Савет припомоћ из фонда св. Саве.

За снажење фонда св. Саве има се установити прирез од 6 потура по души за све Србе и Српкиње, даље прирез на директну државну порезу и то прирез од 3% на државну порезу од 1—50 К, прирез од 6% на држ. порезу од 50—100 К, прирез од 8% на

* Круг, Оливије, а у садашње доба Ото, Сивертс и Шпизер.

** Göbelbecker, донекле и Шпизер.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

држ. порезу од 100—200 К, прирез од 10% на држ. порезу преко 200 К. Из овога редовно да се троши две трећине укупљенога годишњег приреза и цела камата од главнице, трећина приреза пак да се додаје главници.

(Фонд св. Саве може се само тако оснажити, да постане поуздани извор за издржавање сиромашних школа, ако се установи просветни прирез. Већина народа је сиромашног стања, с тога је овде предвиђен незнатан прирез по души од 6 фил. за најсиромашније чланове народа. Постепено јачи прирез предвиђен је за имућније чланове нашег народа, јер према досадашњим нашим приликама, већи приходи нису ни приближно сносили онај просветни прирез, који би сразмеран био и праведан.)“

Прелазимо преко свију оних грдњи, које је учитељство тада претрпело, као што се види без икаква стварна разлога, и констатујемо факт који сам о себи говори.

Учитељство.

Прилике у Чешкој. Непријатељско држање немачке опозиције у Чешкој довело је тамошње учитеље до невоље. Изасланство чешких и немачких учитеља из Чешке било је код аустријског председника министарства грофа Штирга, који је примио изасланство у присутности министра просвете и министра финансија. Учитељи су приказали министрима несносни положај учитеља у Чешкој и апеловали на владу, да помогне, да се изведе закон о поправци учитељских плата.

Министар је признао оправданост те молбе, али је уз то нагласио да решење захтева учитељских зависи од уређења финансијских прилика у Чешкој, т. ј. од тога да ли ће моћи радити чешки покрајински сабор. Нема другог фактора који би био позванији да уреди учитељске плате, него што је сама покрајина, чији је финансијски положај постао неповољан због политичких заплета. Предуслов за уређење учитељских плата је успостава политичкога реда и споразума. Влада ће ступити у споразум са странкама и мисли, да би невоља учитељска најбоље утицала на политичке странке у чешком сабору да се споразуму.

Као и свугде, тако и овде, кад је у питању школа и учитељство лепе речи играју

велику улогу, а од речи до дела је још врло далеко. Овде министар још индиректно приказује учитељима посланике као кривце уређења учитељских плата, а не владу. Разуме се, кад се тиче уређења министарских плата и осталих виших чиновника да онда нема сметњи ни у финансијским несређеностима, ни у неспоразуму странака. Онда иде све глатко и брзо. А ви учитељи чекајте!

Учитељски зборови.

У Сомбору је требао бити одржан 1. (14.) и 2. (15.) маја о. г. учитељски збор, на који су позвани сви учитељски зборови у бачкој и будимекој дијецези.

Президијално је одгођен састанак тога збора на неколико дана пред заказани рок.

„Један учитељ из темишварске епархије“, који је увек онда учитељ, кад треба писати дописе са сплеткашком тенденцијом, а иначе му је учитељски положај мали, тај тако звани учитељ, који нема друга посла него у својим дописима кипти пакосту или на новосадски срески учитељски збор, или на „Школ. Гласник“, или на епарх. школ. референта Љ. Лотића (а понајрадије спомиње овога) и недавно се у 95. броју „Заставе“ промолио са својим златним цвикером како ће и сада да рекне коју „паметну“.

У сазиву зборова бачких и барањских он не види тежњу учитеља за рад, за поправку свог тешког положаја у школском раду, него види параду коју прави Лотић. Доста је жалосно, да човек који треба да се бави школским и просветним стварима, нема ништа друго пред очима него пакост. Од велике пакости (и школске „верзираности“) он не види да има „горућих“ питања за епархијски учит. збор. Но ми видимо да има и то не мало, него толико, да би се епарх. учитељски збор могао што чешће држати. Која су то питања, нами правим учитељима позната су врло добро, а он ако их не види, нека пита којег од учитеља па ће чути. Но занимљиво је да тај господин у састанку ових зборова у Сомбору види параду и види да за саветовање нема горућих питања, а у почетку свога чланка злоробом диктираног, износи да се прошле године требао састати епарх. учит. збор темишварски, за који су и радње биле

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

подељене и известиоци одређени (вели да је тамо референт делио радње; наш референт је међутим споразумно с нами тај посао свршио, јер се то тако ради) и збор је хтео расправљати о новој Наставној Основи. То је, дакле, било прошле године горуће питање, а ове године по мишљењу тога господина није; кад се сазове састанак за Бачку и Барању да се тако питање расправља, онда је то парада, а да је прошле године такав исти састанак сазван за темишварску епархију онда не би био парада.

Још пита тај „добронамерни“ господин: „Зар се учитељи бачке и будимске епархије надају, да ће комесаријат у аутономији учинити што за њих и за школу?“ Па овде није ни потребно да се тражи каква помоћ, јер овај рад био би интерни споразум учитеља о сређивању наставне једноликости, а ово је свакојако потребно и од знатне помоћи учитељима. Но за ово учитељи не би морали никога ништа молити, то је њихова стручна ствар, а да је какво учвршћивање „ухљебија“, онда би пре учитеља свакојако њихови такмаци пожурили молбама, међу којима би први био тај госп. „учитељ“, који је привидно „жалостан због губитка аутономије“, али је весео због одржања свога места, које је плачевно измолио ни од кога другог, него баш од тих које у „Застави“ назива комесарима и комесаријатом, а није јој хтео јавити и своје „колелно-преклоненије“ комесарима.

Учитељи што имају да кажу, о садашњем изнимном стању у аутономији, говоре отворено, а не сакривају се за туђа леђа, па ни тај неучитељ не треба да се скрива за учитељско име, јер ма да се хтео скрити, учитељи су ипак познали да има масла под капом!

М. К.

Милан Манојловић,
епархијски школски референт.

Милан Манојловић, епархијски школски референт за горњокарловачку и пакрачку епархију преминуо је у Загребу у уторак 7. (20.) маја о. г. у 43. години живота. Пок. Манојловић рођен је у Сомбору 13. окт. 1870. г. Свршио је гимназијске науке и учит. школу у

Сомбору 1888. г., први разред државног педагогиума у Будимпешти а оспособљен је у Загребу пред испитном комисијом за учитеља грађанских школа. Учитељевао је у Ст. Сивцу и Вел. Бечкерек, затим је био учитељ виших девојачких школа у Сарајеву и Сомбору, затим професор и управитељ учитељичке школе у Гор. Карловцу. За епарх. школ. референта изабран је 1907. а потврђен 1908. год. Остао је за собом жену и двоје незбринуте деце.

Нека му је лака земља и вечан спомен!

Никола Новаковић,
учитељ.

Почетак године 1913. отрже нам младог а вредног и доброг друга *Николу Новаковића*.

Немила га смрт оте, те у црно зави верну му љубу Милку, осироти троје нејаке дечице и ожалости многе његове другове и пријатеље.

Покојни Никола Новаковић, родио се у Чемерници код Топуског год. 1886. Основну је школу свршио у родном месту, а 4 разреда реалне гимназије, са врло добрим успјехом, у Петрињи. За тим је полазио српску учитељску школу у Пакрацу, где је у јуну 1907. г. положио испит зрелости. Оспособљени испит (дефинитиву) је положио пред испитним поверењством у Загребу, почетком фебруара 1910. године.

Био је најприје намештен у јесен 1907. г. привремено у Стрмену, а за тим стално у Старом Селу код Топуског, где је успешно радио све до своје смрти.

Оженио се у мају 1908. г., те ни пуних 5 година не мога проживети у сретном и задовољном браку, јер смрт учини свему крај. Оставља ево без мировине своју другарицу са троје ситне дечице, а поред тога оплакују га отац и мајка, који много жртвоваше, док им Никола, уздање и радост њихова, није свршио школу, а сад им све то покри хладна и црна земља.

Зимус је покојни Никола био опасно болестан, али болест о Божићу крену на боље, те баш кад су његови пријатељи и другови мислили, да је сваке опасности нестало, стиже им црна вест, да је Никола умро. По десет пута читали су та црна слова, што још црњи

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

глас доносе, али не моглоше веровати, да им Николе више нема.

Нема међу живима, — пријатељима искреног и драгог пријатеља, али нема ни оној ситној дечици њихова доброг и милог хранитеља, а другарица његова остаде без свог верног друга и саветника. Код тога се леђи срце његових пријатеља, јер ево скоро 6 година је Никола неуморно радио у школи са преко 100 ученика и ученица, изводећи их на прави пут и учећи их свему добром и корисном, па ето мораде своју нејач оставити без икакве опскрбе, јер не може удовољити школском закону, који се не обзире на сирочад, него тражи потпуних 10 година службе, ако хоћеш да ти дечица нешто добију, по чему би се сећала, да им је родитељ био мученик и патник.

Праведни Бог нека утјешу Николину сирочад, а мајци нека им даде здравља и снаге, да буде могла замјенити им драгога бабу, кога ни упамтити неће.

Лака Ти земља и вечни помен међу нама, драги и добри наш Никола! **Љ. Ј.**

Практичне обраде.

Кромпир.

(*Solanum tuberosum*).

(Свршетак.)

в) *Штеточине на кромпиру.*

1. И кромпир има штеточина као и сваки усев што га људи негују. Од животиња су црв (*Drathwurm*) и ронац који гризу гомољицу; нарочито је опасна *колорадо буба* (*Chrysomela decemlineata*), која је виша пута донета код нас из Америке. Она је слична буба-мари али је јасније боје и с дугим пругама. И буба и њена ларва тамане јако кромпиров лист, да га свега до најтврђе лозе сасвим униште. Тако упропасте биљку да не буде скоро никакав род. На срећу није се никад дуже задржала та буба у Европи.

2. Најгоре је кад по читавим њивама наиђе болест на кромпир, те пропадне и лишће и гомољице. Ово ради нека гљива (*Phytophthora infenstans de Bary*). Прво се покажу пеге на оним перастим листићима, које се шире и бивају веће. Опаљена места свену, стврдну се и пропадну. На наличју листа види се као

нека плеснива превлака. Сва лоза почне се сушити, постаје црно-мрка и пропадне; ако је време влажно тада труне и шири одвртан смрад. При таком времену почињу гомољице трухнути и постају нека смрдљива маса. Плесан се састоји из многобројних кончића, безбројних зрнаца налик на прашину, а све то ветар преноси и на здраве биљке те их зарази, јер се оне упију у лист и исисавају га. Необична множина и лако ширење гљиве стварају брзо ширење те болести кромпирове.

III. Скупљање:

а) Сравните гомољицу кромпирову и лукац.

Сличност: обоје су под земљом преиначени а над земљом имају биљне делове.

Разлика:

Кромпирова гомољица.

Лукац.

1. Претежно му је струк задебљао, лишће заостало.

Претежно му је лист задебљао, струк заостао.

2. Обилат је штирком.

Обилат шећером.

3. Заштићен је честим слојем.

Заштићен је сувом

4. Тера многе клице и изданке.

љуском.

Тера један бик.

IV. Преглед опажања.

а) *Морфолошки подаци:*

1. Кромпири су задебљали крајеви изданка.

2. Ока у кромпира су подземни пулољци.

3. Лишће му је на размак перасто.

4. Цвет:

аа) Путирић му је нарескан на пет листића;

бб) Круна бела или јасно љубичаста, на пет ћошкова и сраслих листића;

вв) Пет прашника са кругластим међусобно нагнутим прашним кесицама;

гг) Један жиг.

5. Плод му је јагодица на поле преграђена пуна семена.

б) *Биолошки подаци:*

1. Гомољица је заштита биљци да може презимити, јер су јој осетљиви делови над земљом.

2. У гомољци је извор хране за биљку кад почне терати идуће године.

3. Љуска на гомољци састављена из честог градива чува кромпир да се не осуши.

4. Зелена боја на откривеном кромпиру утицај је светлости.

5. Отров у зеленим деловима биљке чува је да је животиње не пасу.

6. Стварање гомољице замењује недостатак плода.

7. Крупноћу кромпира усавршила је култура помоћу људн.

8. Штеточине крумпиrove: Колорадо буба, ронац, гусенице, гљиве.

V. Примена:

а) Пићања:

Какву важност имају изданци са својом разноликом дужином? (Раширивање гомољица.) Зашто су у самониклог кромпира дужи изданци, него у сејаног? (Ради самоодржања.) Какав утицај имају клице у кромпира на гомољице? (Извуку садржину.) Зашто се љуште са кромпира она места која позелене? (Због отрова.) Зашто се избуше окца са кромпира? (Због отрова.) Зашто се спали лоза кромпирова? (Пепео ђубри.) Зашто се при сејању може крупан кромпир и на двоје пресећи? Зашто на ситнију парчад не треба сећи? (Биће слабе биљке, јер мало хране има.) Зашто је важан кромпир људима? (Врло важна храна.) Зашто сам кромпир није доста за храну? Употреба кромпира за израду штирка. Исечен кромпир као храна за марву, гума од штирка или декетрин као материјал за лепљење; печење шпиритуса и ракије.

б) Из новеснице и ситнијих:

Крумпирова постојбина је Јужна Америка (Чиле), где га и данас има дивљег. Држи се да је у Европу послао кромпир први Франц Драке (1586.) Други податци веле да га је први донео Валтер Ралајг или Тома Хериот у Ирску. Вероватно је да су га шпански морепловци прво донели и посејали у Шпанији, а одатле је пренет у Италију. У Пруској га је завео Фридрих Велики од 1771. год., али је тешко ишло јер народ није хтео да га прихвати. (У Немачкој је родило 1905. год. 48.324.000 тона кромпира на површини од три милијуна хектара). Раж даје по хектару 1040 кгр. штирка, кромпир даје по хектару 2880 кгр. штирка. Данас се сеје кромпир по свом свету; има га 400 врста са 2600 подврста.

в) Име:

Талијани су га назвали Tartuffoli, а Немци по томе Kartoffel или Grundbirnen (Grumbirnen) од ове немачке речи постала је и наша срп-

ска крумпир, кромпир. Доцније га по нашим књигама назваше и кртола или земљаника, али се у народу тако не зове.

в) Изнаћи згодан предмет за читање у Читанци или из којег пољопривредног листа.

Ако учитељ има згодну песму, загонетку, па пословицу, употребиће и то.

г) Цртање:

Лист крумпиrow; јагодица у просеку.

д) Задаћа:

1. Вађење кромпира. 2. Употреба кромпира.

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате заостале рате за своје деонице. Десета рата је за старе деоничаре К 3.50 по једној деоници, а за нове К 4.50 по деоници.

Одложен учитељски збор. У среду 1. (14.) и четвртак 2. (15.) маја требао је одржан бити у Сомбору учитељски збор епархије бачке и будимске. Овај је збор расписом надлежних епархијских власти у последњем часу одгођен, те се тако није одржао. Није нам познато тачно са чега је овај збор одгођен, јер о томе постоје разне верзије, па и та, да је одгођен с тога што је требало за новосадске учитеље дати неколико стотина круна у имедневница и путна трошка. По неким верзијама одгођен је збор због политичких разлога. Ако је разлог трошак за новосадске учитеље, онда је то за осуду, јер такав разлог једва да узима у помоћ и најмања и најспромашнија општина. Кад би се тога разлога, а мимо постојећих наредба, држале све општине онда зборова не би никако ни било. Ми још сумњамо да би то могао бити прави разлог.

Учитељски испити за оспособљење. Прошле седмице започели су у сомборској учитељској и учитељичкој школи писмени испити за учитељско оспособљење. Усмени испити одржаће се у првој половини месеца јунија. — У крачкој учитељској школи већ су у току прошле седмице одржани усмени испити о учитељском оспособљењу, под председништвом гл. школског референта дра В. Ђисаловића.

Читуља. Ђорђе Крагујевић, умиров. срп. нар. учитељ, умро је у недељу 28. априла т.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

г. у 78. год. живота. Послужно је српској школи у разним местима као учитељ пуних 40 година, а по умировљењу настанио се у Сомбору. Сахрањен је прошлих дана. На погребу је из почасти учествовала сомборска српска основна и српска учитељичка школа. Немило је упало у очи, да мушка учитељска школа није учествовала на спроводу, и да се није нашла побуђеном, да ода последњу пошту једном нар. учитељу. Покојнику вечан спомен и Бог да га прости!

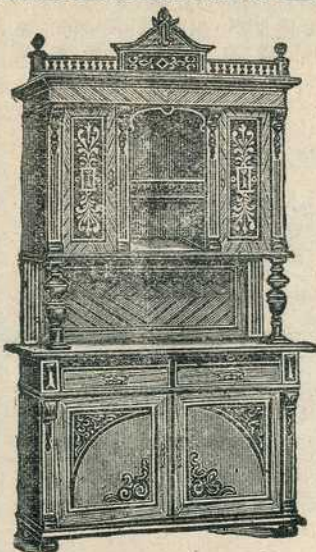
— У Баји је преминуо умировљени учитељ *Александар Јанковић*, у 70. години живота. Покојни Јанковић био је целог свог века прави паћеник. Као активан учитељ служио је 17 година, а тада је због болести постао неспособан за службу. Како је пре 30 година мировина учитељска била још нова установа те и покојни Јанковић није могао помоћу ње бити колико толико забринут у својој несрећи, то је био остављен на евентуално милосрђе добрих људи, јер му ни општина није могла помоћи са довољно средстава за живот. Тако се овај патник после дуготрајног трпљења опростио беде и невоље. Нека му је лака земља и вечни мир!

Прилози за споменик пок. К. Ђ. Маринковићу, срп. нар. учитељу. Потписани примио је у току 1912./13. г. у горњу сврху ове прилоге од скупљача: М. Марковића, уч. у Мокрињу К 24, Ж. Бељина, уч. у Уљми К 21, Ђ. Гајина, уч. у Н. Саду К 12, З. Јеремићеве,

уч-це у Митровици К 10, А. Дриддарског, уч. у Јозепову К 6, Д. Стојићеве, уч-це у Срп. Чанаду К 3, путем исте од м. уч. збора у Мољу К 5, М. Журановићеве, уч-це у Дињашу К 3; потписани је прикупио лично по К 10 од Мл. и Лепосаве Пилић из Темишвара Л. К. Лера; по К 8 од П. Зубана; по К 4 од В. и К. Радосављевић; по К 2 од С. Јовановићеве, М. Чарнића, В. Вртипрашког, Н. Живановића, М. Предића, Ђ. Миланковића, О. и Св. Удицки, С. Црквењакова, А. Живановића, М. Недељковићеве, Ј. Предраговићеве; по К 1 од С. М. Косића и Ж. Рајковића. — Свега је прикупљено К 140, т. ј. сто четрдесет круна, коју је своту потписани у два маха, наиме 9. авг. 1912. и 17. фебр. о. г. уручио матери покојниковој. Свима прилагачима и скупљачима нека је искрена хвала! — Чаково, 9. маја 1913. *Л. К. Лера*, срп. нар. учитељ.

Одобрен Земљопис. Нашем учитељском свету је познато, да је професор српске учитељске школе у Сомбору, г. *Светозар Дамјановић*, написао и лане штампао школску књигу, под насловом: „**Земљопис Угарске и Аустрије**“. Ту је књигу одобрио Школски Савет за употребу школску, али се морала податрпати одобрења ради и кр. уг. министарству просвете. Сад је прошлог месеца одобрило и министарство ту књигу за школску употребу у учитељским и грађанским (вишим девој. школама) и наградило пиеса са 500 К.

Положила испит. Г-ђица *Десанка Дамјановићева*, ћерка професора Дамјановића, положила је ових дана у Загребу испит за грађанске или више девојачке школе.

Сћобаришће намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковременог

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

Молимо да се при набављању робе по овим огласима позовете на „Школски Гласник“.

Награда за децу!

Споменак разних годишта у дивот корицама са златорезом стаје само К 2-50. Ванредно лепа и јефтина награда за добре ученике о школским испитима.

Разапиље
Учит. књижара „НАТОШЕВИЋ“
у Новом Саду.

ОСНОВАНО 1830.

30 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ

припознати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien X/1.

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц. и кр. прив. творница
америчких котагових

Хармониума

РУД. ПАЈКР И ДР.

У Краљевом Граду (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Пиље се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

6-20

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Зусинга

Ханска улица бр. 1. У НОВОМ САДУ; Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтиним ценама.

Велики избор простирача, завеса и ћевета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИЈАМА

Солидна послуга!

Јефтине цене!

